

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โลกปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันในเรื่องของคุณภาพโดยเฉพาะความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันของมนุษย์ สิ่งที่จะทำให้มนุษย์เราอยู่รอดได้ในสังคมปัจจุบัน มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาคุณภาพของมนุษย์ในทุกๆ ระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการศึกษาซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนตลอดจนประชาชน ให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกๆ ด้าน

จากอดีตจนถึงปัจจุบันโดยทั่วไปมนุษย์มักจะมีการร่วมตัวกันเป็นหมู่คณะนับแต่โบราณกาลเป็นต้นมา ก็มีการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม ซึ่งมีการพัฒนามาจากกลุ่มเล็กๆ จากครอบครัว มาเป็นหมู่บ้าน เป็นตำบล และขยายวงกว้างออกมาเป็นสังคมที่ใหญ่ จนถึงปัจจุบัน จากวิวัฒนาการของสังคมดังกล่าว ย่อมก่อให้เกิดการขยายตัวในด้านต่างๆ อาทิเช่น การเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และมนุษย์มีการดำรงชีวิตในรูปแบบที่แตกต่างกัน การดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคมหรือชุมชนที่แตกต่างกันนั้น ก็เพื่อความอยู่รอด ความปลอดภัยและความสุข เพราะเป็นความต้องการของมนุษย์^๑ จึงควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนปฏิบัติตามแนวทางพระพุทธศาสนาให้ครบทั้ง ๓ ประการ ได้แก่ มีความรู้ (ปริยัติ) การฝึกฝน (ปฏิบัติ) และการประเมิณผลการปฏิบัติ หรือผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้(ปฏิเวธ)^๒

โรงเรียนพระปริยัติธรรมในฐานะเป็นการจัดการศึกษาในรูปแบบหนึ่ง ที่ดำเนินการโดยสถาบันทางศาสนา ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติได้กำหนดไว้ ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องจัดการศึกษาตามที่กำหนดไว้ใน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งมีหลักการจัดการศึกษาไว้ ๓ ประการ คือ เป็นการศึกษาตลอดชีวิต ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และพัฒนาสาระและ กระบวนการเรียนอย่างต่อเนื่องและในการจัดระบบ โครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาให้ อาศัยหลักการ ๖ หลักการ (ในมาตรา ๙ แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ) โดยเฉพาะ หลักการให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานั้น เมื่อเทียบสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชน ระหว่างสถานศึกษาของรัฐหรือเอกชนกับสถานศึกษาที่เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษาแล้ว พบว่า สภาพการมีส่วนร่วมของสถานศึกษาของรัฐหรือเอกชนมีมากกว่าของ

^๑ พระมหาสามารถ อานนโท (เนตรแสง), *ภาวะผู้นำตามหลักสัปปริยธรรม , วิทยานิพนธ์ปริญญาศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑.

^๒ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๓/๒๕๔๙.

สถานศึกษา ที่เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ดังจะเห็นได้จากการวิจัยของ ชูภาพร มากแจ้ง เรื่องรูปแบบยุทธศาสตร์ และแนวทางการจัดการการศาสนากับการศึกษา ของวัดใน พระพุทธศาสนา กรณีการจัดการศึกษาในระบบ ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบระหว่าง สถานศึกษาที่อยู่ใน การดูแลของวัดในพระพุทธศาสนา ได้แก่ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา และโรงเรียน เอกชนการกุศลของวัด ซึ่งการวิจัยพบว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา รับเฉพาะ นักเรียนที่เป็นพระภิกษุและสามเณร ส่วนโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด รับนักเรียนที่เป็นเยาวชน ชายและหญิง ทั้งยังเปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย ส่วนโรงเรียนพระ ปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาเท่านั้น ส่วนเรื่องการจัดการศึกษานั้น โรงเรียนเอกชนการกุศลไม่สุ่มปัญหาด้านการจัดการศึกษา

เนื่องจากอยู่ในความดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานทำให้ได้รับ การสนับสนุนวิชาการ ด้านการบริหารจัดการ การพัฒนาบุคลากร และการประกันคุณภาพทาง การศึกษาตามข้อกำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และที่แก้ไข เพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕ ขณะที่โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาถูกจัด ประเภเป็นการศึกษาสงฆ์ในความดูแลของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ทำให้การพัฒนา คุณภาพการศึกษาและการบริหารจัดการไม่ทัดเทียมกับสถานศึกษาที่จัดการศึกษาระดับเดียวกัน ด้วย ความขาดแคลนทุกด้านทำให้ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมฯ หรือเจ้าอาวาสต้องใช้ ความสามารถ อย่างสูงยิ่งในการบริหารจัดการและการระดมทรัพยากร

ฉะนั้นแนวทางหนึ่ง ในการส่งเสริมสนับสนุนจัดการศึกษา จึงต้องปรับโครงสร้างการ บริหารจัดการโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ให้เป็นรูปแบบเดียวกับโรงเรียนเอกชนการ กุศล โดยให้มี ฆราวาสและชุมชนเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ เพื่อช่วยพัฒนาคุณภาพ การศึกษาให้ เทาเทียมโรงเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐานประเภทอื่นๆ รวมทั้งให้ใช้หลักการ ๓ ประสาน คือ บ้าน-วัด-โรงเรียน (บวร) ในการจัดการศึกษา และยังมีข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติอีกด้วยว่า ควร สนับสนุนชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนเพื่อระดมทรัพยากรในการ บริหารจัดการ นอกจากนั้นงานวิจัยของ ภัทพร อุตพันธ์ เรื่อง แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาโรงเรียน พระปริยัติธรรม ในภาคใต้ พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารการศึกษาทั้ง ๔ ด้าน คือ การ บริหารงาน วิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานงบประมาณ และการบริหารงานทั่วไป มี สภาพ การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย ส่วนการมีส่วนร่วมในระดับมากเฉพาะด้านการบริจาคเงินและ อุปกรณ์การเรียนการสอนเท่านั้น งานวิจัยดังกล่าวมีข้อเสนอแนะไว้ว่า โรงเรียนควรให้ชุมชนเข้ามา มี ส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนในหลายๆ ขั้นตอน ตั้งแต่การคิด การตัดสินใจ การปฏิบัติ การ ประเมินผล และการรับผลประโยชน์ รวมไปถึงโรงเรียน (ผู้บริหาร) ต้องจัดกิจกรรมร่วมกัน ระหว่างวัด และโรงเรียน เพื่อให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม จากงานวิจัยทั้ง ๒ เรื่องดังกล่าว ทำให้ เห็นได้ว่า สภาพ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมฯ ยังอยู่ในระดับน้อย นอกจากนั้นแล้ว จากรายงานการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐานของ โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดหนองปลิงซึ่งเป็นสถานศึกษาที่ผู้วิจัยปฏิบัติหน้าที่ทางการศึกษา มีผล การ ประเมินในมาตรฐานที่ ๑๔.๑ ว่า สถานศึกษามีระบบและกลไกในการส่งเสริมความสัมพันธ์และ ความ ร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา มีคุณภาพระดับพอใช้ อันแสดงให้เห็นว่า สถานศึกษากับ

ชุมชนยังไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาอย่างเต็มที่ที่สมกับเจตนารมณ์ของ พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ เพราะฉะนั้นแล้ว ผู้วิจัยจึงเกิดข้อคำถามขึ้นว่า โรงเรียนพระปริยัติ ธรรม แผนกสามัญศึกษาอื่นๆ ในอำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์มีสภาพหรือระดับการมีส่วนร่วม ของชุมชนในการบริหารการศึกษาเป็นอย่างไร และสถานศึกษาจะมีกระบวนการส่งเสริม การมีส่วนร่วมของชุมชนในเรื่องใดบ้าง อันจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียน พระปริยัติ ธรรม แผนกสามัญศึกษา ของอำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์หรือของจังหวัดอื่นๆ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษากระบวนการหรือวิธีการในการส่งเสริมชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาให้มากขึ้น เพื่อนำไปการสร้างความสัมพันธ์และการร่วมมือกัน ระหว่าง สถานศึกษากับชุมชนในการบริหารและพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษาในอำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์ต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาบริบทการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารการศึกษาที่ปรากฏใน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารการศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา ครู และประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในโรงเรียนพระ ปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและรูปแบบในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหาร การศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ ความคิดเห็นของบุคลากรต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารการศึกษา ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์เป็นอย่างไร ?

๑.๓.๒ ความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารการศึกษาของโรงเรียนพระ ปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลเป็น อย่างไร ?

๑.๓.๓ ปัญหาอุปสรรค และรูปแบบในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารการศึกษา ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์มีอะไรบ้าง ?

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๔.๑ ด้านเนื้อหา

เนื้อหาของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหาร การศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

๑.๔.๒ ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหาร คณะกรรมการสถานศึกษา ครูผู้สอน และประชาชนที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ปีการศึกษา ๒๕๕๕ ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น ๖๘๔ รูป/คน มีทั้งหมด ๕ โรงเรียน^๓

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร คณะกรรมการสถานศึกษา คณะครู และประชาชนที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน จำนวน ๒๖๑ รูป/คน เป็นกลุ่มศึกษาในงานวิจัยครั้งนี้ โดยการเปิดตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างสำเร็จรูปของ R.C.Krejcie and D.W.Morgan ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย สถานภาพของผู้ตอบ แบบสอบถาม เพศ อายุ วุฒิการศึกษา

ตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews)

๑.๔.๔ ด้านสถานที่

สถานที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน ๕ โรงเรียน

๑.๔.๔ ด้านเวลา

ศึกษาในปีการศึกษา ๒๕๕๕ โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ กันยายน ๒๕๕๕ ถึง กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖ รวม ๖ เดือน

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

บุคลากรที่มีจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารการศึกษา หมายถึง กระบวนการที่ชุมชน ซึ่งเป็น ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) มีโอกาสเข้ามามีบทบาทในการร่วมบริหารจัดการศึกษาเพื่อการระดมกำลังความคิด ก่อให้เกิด การมีส่วนร่วมสนับสนุน เสนอแนะ ให้การช่วยเหลือ และคาดหวัง ในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมใน การดำเนินงานบริหารการศึกษาของโรงเรียนปริยัติธรรม

^๓สถิติข้อมูลโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา แยกรายโรงเรียนประจำปีการศึกษา ๒๕๕๕ ครั้งที่ ๑ จังหวัดนครสวรรค์, (สำเนาอัด).

๒) **การบริหารการศึกษา** หมายถึง การดำเนินการจัดกิจกรรมทางการศึกษาตามขอบข่ายการบริหารงานทั้ง ๗ ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านบุคคล ด้านงบประมาณ และด้านบริหารงาน ทั่วไปของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์

๓) **กระบวนการมีส่วนร่วม** หมายถึง การที่ชุมชนเข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการมีส่วนร่วมบริหารจัดการ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์

๔) **ชุมชน** หมายถึง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะครู และผู้บริหารสถานศึกษา ตัวแทนชุมชน และองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) จากการดำเนินการของสถานศึกษา และเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการสนับสนุนส่งเสริมทางการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์

๕) **โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์** หมายถึง โรงเรียนที่วัดจัดตั้งขึ้น เพื่อให้การศึกษาแก่ผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามระเบียบสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญในจังหวัดนครสวรรค์

๖) **ผู้บริหาร** หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่งครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการ ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์

๗) **ครูผู้สอน** หมายถึง ครูประจำ ครูพิเศษ ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้ทำหน้าที่สอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ และไม่ได้ดำรงตำแหน่งผู้บริหาร ในการวิจัยครั้งนี้ครู ได้แก่ ครูที่เป็นพระและที่เป็นฆราวาส

๘) **ประชาชนที่เกี่ยวข้อง** หมายถึง บุคคลที่ตั้งบ้านเรือนที่พักอาศัยอยู่ในรัศมีไม่เกิน ๕ กิโลเมตร โรงเรียน

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ได้ทราบถึงบริบทการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์

๑.๗.๒ ทำให้ได้ทราบถึงความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนคือผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้แทนชุมชน ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบล ในการบริหารการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอมือง จังหวัดนครสวรรค์โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๗.๓ ทำให้ได้ทราบถึงปัญหาอุปสรรคและรูปแบบในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอมือง จังหวัดนครสวรรค์